NOTE PRAGMA-SEMANTICE PRIVIND MĂRCILE APOZITIVE *(ȘI) ANUME, ADICĂ, RESPECTIV*

GABRIELA BIRIȘ
Universitatea din București

1. Introducere

În lingvistica românească, mărcile apozitive de natură lexico-semantică (numite și ***apozeme***) au fost abordate, în capitolele destinate apoziției, ca inventare de adverbe/locuțiuni adverbiale cu rol de explicitare a relației apozitive, puține lucrări rezervând spațiu și pentru explicații de natură stilistico-funcțională sau semantică[1]. În GALR (2005), de exemplu, sunt menționate următoarele apozeme: *cu alte cuvinte, altfel spus, mai bine zis, mai exact, respectiv, și anume, adică, alias, sau* (GALR: 623), în timp ce Ion Diaconescu (1995) enumeră pe *adică, anume, bunăoară, ca, cu alte cuvinte, de obicei, de exemplu, de regulă, de fapt, de pildă, altfel spus/zis, în fond, îndeosebi, în special, în speță, în realitate, mai ales, mai cu seamă, mai exact, mai precis, respectiv* (1995: 341), iar Iordan și Robu (1978) consideră drept ***adverbe apozitive***[2] pe *adică, anume, bunăoară* (1978: 507). C. Dimitriu (2002) folosește denumirea ***adverbe de echivalență*** pentru*: adică, anume, și anume, altfel spus, cu alte cuvinte/vorbe, în altă expresie*, precizând și funcția acestora: „anunță că vorbitorul „va traduce" un element al discursului atunci când consideră că, din diverse motive (necunoaștere, ambiguitate etc.), interlocutorul nu poate decoda în sensul dorit" (2002: 715-716). Privitor la selecția lor, se consideră că este condiționată de semnificațiile modale ale apoziției în raport cu baza (Diaconescu 1995: 340) și că „apar pe lângă apoziții simple, multiple, propoziții sau fraze apozitive, ori de câte ori vorbitorul vrea să sublinieze substanța semantică a apoziției, spre a evita o eventuală confuzie cu coordonata" (*ibid.*).

De multe ori, aceste apozeme sunt considerate în relație de sinonimie, ca în cazul lui ***adică*** și ***respectiv***, în contextele care precizează o anumită ordine a faptelor discutate:

(1) *Și-a cumpărat două apartamente cu 2 și 3 camere,* ***adică (respectiv)*** *unul la București și altul la Sinaia* (Forăscu (coord.) 2001: 14–15),

sau ***adică*** și ***anume***, atunci când urmează o explicație și pot fi folosite nediferențiat:

(2) *Mi-a adus ce mi-am dorit,* ***adică (anume)*** *o ediție superbă de poezii de Eminescu.*

[1] Din perspectivă sintactică, există câteva lucrări recente în care au fost abordate adverbele *anume* și *adică*: Stan 2010, Zamfir 2015, Pîrvuleț 2016.

[2] Eterogenitatea terminologică a fost observată de Viorel Hodiș, care menționează următoarele denumiri: *adverbe explicative, adverbe de egalitate, adverbe/elemente/cuvinte apozitive*, dar și *conjuncții coordonatoare/subordonatoare* (Hodiș 1990: 69).

BDD-V2322 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:08:05 UTC)

În același timp, se consideră că ***adică*** și ***va să zică*** se pot înlocui reciproc (*ibid.*).

Lipsită de un inventar exact și de un studiu monografic, problematica mărcilor apozitive este recuperată, în general, din studii de sintaxă[1] sau de morfologie, deși ar necesita o perspectivă integrată: morfosintactică și pragma-semantică.

La nivel internațional, cel puțin în ultimii ani, studiile de tip monografic (Meyer 1992) folosesc termenul de ***marcatori apozitivi***[2] (engl. *apposition markers*) și propun clasificări ale acestora în raport cu funcția pe care o au: ***identificare, apelare, caracterizare, parafrazare*** *și* ***revizuire*** (Päivi și Nevanlinna 1997: 135). Fiecare dintre aceste clase este urmărită atât în diacronie, cât și în funcție de frecvență și de tipologia textelor în care apar în sincronie (Päivi și Nevanlinna 1997, Nevanlinna și Päivi 1997).

În acest articol, ne propunem să verificăm în ce măsură folosirea celor trei mărci apozitive anunțate în titlu este guvernată semantic, dacă este obligatorie sau opțională, dacă omiterea mărcilor conduce la construcții negramaticale sau ambigue, precum și să identificăm particularitățile funcționale ale fiecărui apozem și caracteristicile contextelor/idiolectelor în care apar mai frecvent.

2. Abordarea celor trei apozeme în lucrări lexicografice

Lucrările lexicografice românești sunt mai exacte decât studiile sintactice în privința descrierii acestor apozeme, înregistrând deopotrivă aspecte semantice și funcționale. În *Etymologicum Magnum Romaniae* (1887), B. P. Hasdeu consideră că termenul explicativ ***adică*** glosează un neologism: „când se introduce pentru prima oară în graiul său sau se introduce de curând un neologism, el are nevoie de un *adecă* urmat de cuvântul cel poporan cu același înțeles” (s.v. *adecă*), Hasdeu punctându-i și valoarea discursivă „când crede cineva că nu s-a expres destul de clar sau că nu și-a dat gândul pe deplin, ori că n-a făcut decât o introducere la vorbă, el pune un *adecă*, prin care revine la cestiune” (EMR: 294). În același timp, autorul consideră ca sinonime pentru ***adică*** pe ***vrea să zică*** și ***ce se zice*** (*ibid.*).

Pentru Lazăr Șăineanu (1896), există atât un uz explicativ al lui ***adică***, în exemplul: „mintea, ***adecă***, puterea de a cugeta”, când este sinonim cu ***va să zică*** și ***cu alte cuvinte***, cât și un uz specificativ, în „poame, ***adecă*** mere, pere, prune”, situație în care este sinonim cu ***și anume*** (s.v. *adecă*). În cazul lui ***anume***, pe de o parte, există glosarea „pe nume, după nume; cu numele de ...” („avea o fată, ***anume*** Artemis”), dar și sinonimele „adică, iată care” („zicea că este de altă părere, și ***anume*** ...”) (s.v. *anume*). Totodată, trebuie menționat că Șăineanu nu-l consemnează pe ***respectiv*** adverbial.

Candrea și Adamescu (1931) definesc cele două adverbe (***adică*** și ***anume***) unul prin celălalt[3]; glosat ca „prin aceasta se înțelege, (care însemnează) cu alte cuvinte”, ***adică*** este considerat sinonim cu ***și anume***. Pentru ***respectiv***, este indicată explicația „privitor la fiecare în parte” (s.v. *respectiv*).

---

[1] Fiind discutate în strânsă legătură cu apoziția, au fost circumscrise abordării tradiționale, potrivit căreia apoziția este o unitate sintactică, cu tratarea grăbită a aspectelor semantice sau stilistice ce a decurs de aici.

[2] Există păreri care contestă includerea lor în categoria ***marcatorilor discursivi***: „Are apposition markers discourse markers?” (Blakemore 1996). Cu toate acestea, au primit o definiție operațională: „Markers of apposition are used to explicitly express the semantic relationships existing between appositions. They indicate whether the information supplied by the second appositive is expository or exemplifying” (Päivi și Nevanlinna 1997: 143).

[3] Aspectul este observat de Hodiș și pentru lucrări lexicografice mai noi: „În aproape toate dicționarele române adverbele *adică* și *anume* se definesc unul prin altul. Prin urmare, acestea se consideră sinonime” (1990: 59).

BDD-V2322 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:08:05 UTC)

Deși folosește aceeași echivalare între ***adică*** și ***și anume***, Scriban (1939) îl definește pe ***și anume*** prin sinonimie: „anume, pe nume, după nume", cu exemplul: „erau trei, și anume Vasile, Grigore și Ion" (s.v. *anume*), în timp ce pe ***adică*** îl echivalează cu ***vrea să zică*** și ***cu alte cuvinte*** (s.v. *adică*). În același timp, observă că pentru aria dialectală a Ardealului este foarte frecventă folosirea celor două adverbe, sub influența germ. *nämlich* (*ibid.*). În cazul lui ***respectiv***, Scriban oferă glosarea „în ceia ce privește pe fiecare" (s.v. *respectiv*).

DA/DLR menționează că ***adecă*** devine adverb explicativ după secolul al XVII-lea, fiind glosat prin „anume" începând de la Dimitrie Cantemir: „Laudele lui Traian nu poate altul să le ție și să le poarte, fără numai altul ca Traian, ***adecăte*** Theodosie" (s.v. *adecă*). Caracterul explicativ este relaționat cu glosarea împrumuturilor și a propozițiilor interogative. În limba veche, ***anume*** resimte dependența etimologică de substantive, pe care o păstrează până la sfârșitul secolului al XIX-lea, fiind explicat prin „pe nume, cu numele". În timp, dezvoltarea caracterului explicativ determină combinarea și cu alte tipuri de construcții: nume comune sau chiar propoziții întregi, fiind glosat acum prin „adică". Adverbul apare însoțit de ***și*** la Ion Creangă: „Zicea că este de altă părere, ***și anume***: Decât să dai de pomană la calici Sâmbăta, mai bine – ceva de băut mahmurilor, Marța" (s.v. *anume*). Ca adverb, ***respectiv*** este ilustrat cu un context din Nicolae Iorga: „ca și în epopee, zeii, aici, sfinții, țin întruniri cerești, ***respectiv*** soboare" și este explicat prin „pentru cealaltă situație (poziție; parte); pentru al doilea caz" (s.v. *respectiv*).

3. Privire diacronică

Apozițiile precedate de ***adverbe cu sens specificativ*** sunt rare în secolul al XVI-lea și apar numai în texte originale (scrisori și documente), majoritare fiind apozițiile în nominativ introduse prin ***anume*** (SLR: 104). Între secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, cazurile cu apoziții precedate de adverbe devin mai numeroase, se produce o diversificare a adverbelor care introduc apozițiile (*ibid.*), iar apozițiile în alt caz decât nominativul sunt acum precedate de ***adică*** (SLR: 105).

Pentru secolele al XVI-lea și al XVII-lea, au consemnat și alți cercetători tendința de a se introduce apozițiile prin adverbele explicative ***anume*** și ***adecă***, cu observația că ***adecă*** este mai puțin frecvent ca marcă a apoziției, având sensul „iată" (Frâncu 2009: 167-169). Deși observă că seria apoziției introduse prin ***adecă*** poate avea uneori o extensiune destul de mare (*ibid.*), ca în exemplul de mai jos, autorul rămâne la dimensiunea sintactică și nu investighează acest tip de construcție din perspectivă pragma-semantică:

(3) ***Adecă*** *eu Pătrașco, feciorul maicăi călugărițe, nepot de soră a jupâneaseii Despinii, jupâneasa lui Ilie vornicul, scriu și mărturisesc cu acest al meu zapis* (1629, DRH XXII: 669, *apud* Frâncu 2009: 169).

Asupra particularităților de ordin semantic și referențial ale apozițiilor introduse prin ***anume*** și ***adică*** ne vom referi în continuare.

3.1. *Anume*

Textul *Paliei de la Orăștie* conține două ocurențe ale lui ***anume***, ambele contexte neapozitive, decodabile ca „pe nume/cu numele ...":

BDD-V2322 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:08:05 UTC)

(4) *Şi dzise Moisi Domnului: iată, tu aceasta dzici mie: du eastă dihanie şi nu-m(i) arăţi cine vei cu mine să tremeţi. Mai vârtos unde aceasta ai dzis:* ***anume*** *te cunosc tine şi voie ai aflat înaintea ochilor mei* (Palia: 292)

(5) *Şi dzise Moisi fiilor lui Israel: iată Domnul* ***anume*** *au chemat pre Vezechiel, fiiul lui Uri, a lui Hur, ficiorul dentre sământa Iudăei şi l-a împlut cu duhul lui Dumnedzeu ...* (Palia: 300).

În *Prefaţa* la textul coresian *Evanghelie cu învăţătură*, ***anume*** este folosit cu apoziţii nominale de apelare/identificare[1], în care ancora funcţionează ca un hiponim al apoziţiei. Aparent tautologică, apoziţia realizează o identificare de tip familiar, în care numele profesiei funcţionează ca parte a numelui propriu (*popă Iane, popă Mihai*):

(6) *Şi cu voia tuturor acestora şi cu voia mitropolitului, marelui Serafim, noi o deadem lu Coresi, diaconul, ce era meşter învăţat într-acest lucru, de o scoase den cartea sârbească pre limba rumânească, împreună şi cu preuţii de la beseareca Şcheailor, de lângă cetatea Braşovului,* ***anume*** *popă Iane şi popa Mihai, derep ce că vrum să se înmulţească în multe părţi şi chipuri cuvântul lui Dumnezeu ...* (Coresi: 566).

Pentru secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea, la cronicarii moldoveni[2], am identificat apoziţii nominale ce implică adjuncţie la dreapta a apoziţiei faţă de ancoră/regent, majoritatea exemplelor fiind situaţii de adiacenţă; există însă şi cazuri de scindare a ancorei faţă de apoziţie, prin inserarea unor propoziţii relative, concesive sau a unor grupuri verbale:

(7) *Dup-acee mărs-au în primblare la un sat al lui, ce este în ţinutul Neamţului,* ***anume*** *Prăjăştii....* (Ion Neculce: 301);

(8) *Şi să prilejise atunce sosiţi şi nişte slujitori de a lui Mihai-vodă, căpitanii lui cei vestiţi, neputându a lăcui, după moartea lui Mihai-vodă, în Ţara Ungurească, chemaţi pre cărţi de Ştefan-vodă,* ***anume*** *Mârze, şi Ghiete, şi Race, cu câţiva oameni* (Miron Costin: 147);

(9) *Îl urâse şi boierii, carii, măcar că era mai toţi de casa lui,* ***anume*** *Beldinam logofătul, Bărboiu vornicul, Sturdzea hatmanul, Boul visternicul ....* (Miron Costin: 149).

Pentru acest apozem, nu am identificat apoziţii complexe/extinse, majoritatea fiind grupuri nominale: nume proprii sau nume relaţionale cu posesive, în poziţie sintactică mediană. În ce priveşte proprietăţile referenţiale ale ancorei, acestea sunt nominale cu determinare indefinită, cuvinte generice (*o cetate, un boier, un moldovan*). Apoziţiile conţin nume proprii dublate prin nume de ocupaţii, titluri nobiliare, funcţii administrative etc.:

(10) *Şi pentru să-i oprească de tot, să nu îmble pre mare, au făcut leşii o cetate,* ***anume*** *Codacul, la pragul cel dentâiu al Niprului ....* (Miron Costin: 193);

(11) *Chematu-l-au în cinste şi un boier,* ***anume*** *Constantion postelnicul Ciobanul, la un sat al lui,* ***anume*** *la Silişte, de l-au cinstit 2 dzile ...* (Ion Neculce: 301);

[1] Se va folosi clasificarea în funcţie de tipul de informaţie transmisă de apoziţie propusă de Meyer (1992: 4): apoziţii de identificare, apelare, particularizare, exemplificare, caracterizare, parafrazare, autocorectare şi reorientare.

[2] Miron Costin, Grigore Ureche, Ion Neculce, v. Surse.

BDD-V2322 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:08:05 UTC)

(12) *Dzic că acel războiu să fie fostu mai mult izbânda despre partea cazacilor Brâncovanului, care le era cap cazăcilor un moldovan,* ***anume*** *Costân, ficiorul Nenului* (Ion Neculce: 320);

Când numele proprii nu sunt articulate, acestea apar însoțite de apoziții suplimentare de caracterizare, ca în exemplul 12.

În exemplele 10-12, cele două elemente conjuncte ale apoziției (ancora și apoziția propriu-zisă) permit mobilitatea sintactică, în sensul intervertirii, cu păstrarea gramaticalității contextelor, dar cu modificări semnificative de sens la substituirea apoziției cu ancora. În timp ce primele apoziții au o funcție de apelare, în urma substituirii, acestea devin categorizante. Substituirea este blocată pentru exemplul de la 11, deoarece apozițiile nominale de caracterizare din limba română nu se pot realiza prin nominal nedeterminat, pentru că trebuie să exprime o proprietate definitorie, esențială a denotației ancorei:

(13) *Și pentru să-i oprească de tot, să nu îmble pre mare, au făcut leșii Codacul,* ***anume*** *o cetate la pragul cel dentâiu al Niprului ....*;
(14) *Dzic că acel războiu să fie fostu mai mult izbânda despre partea cazacilor Brâncovanului, care le era cap cazăcilor Costân,* ***anume*** *un moldovan, ficiorul Nenului*;
(15) **Chematu-l-au în cinste și Constantion postelnicul Ciobanul,* ***anume*** *un boier, la un sat al lui ... .*

Există puține cazuri de ancore redate prin cuantificator numeral cardinal, însoțit de complemente nominale și adjective nonrestrictive:

(16) *Iară în al doilea anu au tăiat Duca-vodă pe trii boieri,* ***anumi*** *pe Vasilie Gheuca vel-visternic și pe Gheorghie Bogdan vel jicnicer și pe Lupul sulgeriul, carei au fostu făcut cărți hicleni ....* (Ion Neculce: 300).

La fel de puține sunt și cazurile în care ancora este DP – demonstrativ dublat printr-un nume comun cu modificator nonrestrictiv:

(17) *acei lei sălbatici și lupi încruntați,* ***anume*** *Mihul hatmanul și Trotușanul logofătul* (Grigore Ureche: 81).

Situația în care, în același enunț, două ancore diferite sunt introduse prin apozeme diferite indică o „specializare" semantică distinctă a celor două apozeme: ***adică*** pentru glosare/identificare și ***anume*** pentru apelare:

(18) *Şi au orânduit cu oştile pre un gheneral al său,* ***adecă*** *hatman,* ***anume*** *Başte Giurgi* .... (Miron Costin: 140).

Într-o succesiune de apoziții ce conține o ancoră cu trei apoziții succesive, apoziția introdusă prin ***anume*** apare în poziție mediană și are strict funcție de apelare. În același timp, putem observa că ultima apoziție, la rândul ei ancoră pentru o nouă apoziție, nu mai este introdusă prin apozem, ci este juxtapusă, tocmai pentru că nu urmărește o apelare, ci o categorizare, ancora fiind deja un nume propriu:

BDD-V2322 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:08:05 UTC)

(19) *Şi acolo de la Radul-vodă l-au timpinat sol, un călugăr*[I] ***anume*** *Maximian*[II]*, ficiorul lui Dispotu*[III] *împăratul grecescu...* (Grigore Ureche: 67).

În contextele identificate la Miron Costin, ancora este întotdeauna un nume comun, cuvânt generic (animat/persoană sau obiect: *domnişor, mănăstire, sat, cetate*), însoțit de apoziții simple, ce conțin obligatoriu nume proprii:

(20) *Pusesă Mihai-vodă şi un domnişoru,* ***anume*** *Marcul-vodă, căruia numele nu să nice povesteşte pentru scurtă vreme...* (Miron Costin: 142)
(21) *Rămasu-i-au pomană în ţară mănăstirea* ***anume*** *Suceviţa, de dânsul făcută* (Miron Costin: 146)
(22) *Vasilie-vodă, dacă au sositu la Praova, la sat* ***anume*** *Ojogenii...* (Miron Costin: 187)
(23) *Şi pentru să-i oprească de tot, să nu îmble pre mare, au făcut leşii o cetate,* ***anume*** *Codacul, la pragul cel dentâiu al Niprului...* (Miron Costin: 193).

În contexte mai complexe, precum următorul, apar situații de tipul apoziție în apoziție, la care identificarea ancorelor se face cu ajutorul indiciilor gramaticale de gen și număr ale nominalelor (*o samă de slujitori, foarte stătătoare oaste; căpitani, anume Budzeştii, alţii Răţăştii*); aici apozemul semnalează cititorului apelarea:

(24) *Avea Mihai-vodă oşti amu deprinse la izbânde, alesu o samă de slujitori, ce să chema pre numele căpitanilor săi,* ***anume*** *Budzeştii, alţii Răţăştii, foarte stătătoare oaste* (Miron Costin: 140).

Funcția exclusiv apelativă a apozemului **anume** este susținută și prin exemplul următor, identificat la Ion Neculce, care sugerează conservarea sensului etimologic al apozemului „pe cei cu numele de ... ”:

(25) *Şi iarăşi au mai giurat Cantemir lui Şerban-vodă pentru doi boieri greci ce era în Moldova trăitori, fraţi,* ***pre anume Iordachi şi Manolachi****, fiind de neamul lor aceşti doi boieri Rusăteşti...* (Ion Neculce: 311).

3.2. ***Adică***

În *Palia de la Orăştie,* am identificat o primă ocurență a lui ***adecă/adică***, într-un context apozitiv ce contrazice glosarea lui Al. Rosetti prin „iată”[1]:

(26) *Laban iară adună toţi oamenii acelui loc şi tocmi nuntă. Seară iară luo pre Liia, fata lui, şi aduse înlăuntru la Iacov şi el intră la ea. Şi Laban deade Silfa slujnica, featei să fie slujnică. Demineaţa iară* ***adecă****, iaca, Liia. Dzise derept aeaia Iacov lu Laban: drept ce ai făcut aceasta pre mine?* (Palia: 98).

Cu privire la ***adecă***, pentru perioada cuprinsă între sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea, Elena Dragoș (1995) ne semnalează că nu pare a introduce propriu-zis o apoziție și nu are nici sensul atribuit de Rosetti, fiind mai curând cazul indeciziei

[1] De altfel, unele dintre exemplele lui Rosetti, deși nu conțin contextele complete, sunt situații clare de apoziții introduse prin apozem: *adecă mai mare nedreptate, adecă cu palma măsurate-su dzilele mele, adecă eu șoltuzul și 12 părgari* etc. (cf. Rosetti 1986: 643).

BDD-V2322 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:08:05 UTC)

adverbului de a introduce o apoziție și al sublinierii subiectului discursului/destinatorului; poziționat pe lângă subiect, îi conferă un tratament emfatic, în exemplele:

(27) ***Adecă*** *eu Simionel, vornicul de Câmpulung* (LB, *apud* Dragoș, 1995: 131)
(28) ***Adecă*** *eu șoltuzul și 12 pârgari ot târgu Sučavei scriem* (*ibid.*)
(29) *Scris-am* ***adecă*** *noi, birăul rumănescu și cel armenescu* (*ibid*.).

Pentru sfârșitul secolului al XVII-lea, caracterul explicativ este deja cristalizat, ***adecă*** apare în contexte apozitive clare, la Dosoftei, în *Viața și petrecerea svinților*:

(30) *Grăi lui: „Vino după mine!”,* ***adecă*** *lui Petră* (Dosoftei: 361)
(31) *Precum să veade în poematele lor,* ***adecă*** *tvoreniile, canoane și stihire ...* (*ibid*.)
(32) *să dusără preste toată țara romeilor,* ***adecă*** *a creștinilor pravoslavnici* (*ibid*.).

Aceste utilizări se folosesc în paralel cu sensurile mai vechi: „iată, uite că” (33) și „când colo – de fapt, în realitate” (cf. Manea 2006: 361) (34):

(33) *Și-ngăduind puțântel,* ***adecă*** *miros de mir foarte minunată se feace în peșteră și ne veniia la nări* (*ibid*.)
(34) *Trezându-să, preutul se gândiia c-au visat și* ***adecă****, mearele în poală* (*ibid*.).

Totodată, pentru o serie de documente personale sau administrative (scrisori, dispoziții testamentare, acte de vânzare etc.) caracteristice secolului al XVII-lea, adverbul ***adecă*** este parte a unei formule-tip, a unui „protocol inițial”, mai exact, a unei *intitulații*, ce include obligatoriu pronumele *eu* și numele de botez (în Țara Românească) sau numele de familie (în Moldova), titlul și domiciliul celui care semnează documentul (Uță Bărbulescu *et al*. 2008: 746). Această caracteristică semnalează, pe de o parte, o poziție sintactică relativ stabilă în timp, precum și o fixare pragmasemantică.

Documentele românești redactate între 1576 și 1629 (v. Surse) se deschid cu un ***adecă*** învestit cu dublu rol: de incipit și de marcator al apoziției și în contextele excerptate de noi din DR:

(35) ***Adecă*** *eu Ion Buzdug și cu fămeaia mea Anița și cu soru-sa Măricuța, featele lui Ghiorghiu Cristofor, strănepoatele lui (....) scriem și mărturisim cu acest adevărat zapis al nostru, precum noi de nime nevoiți nici asupriți, ce de a noastră bună voe, am vândut a noastră driaptă ocină și moșie (...)* („Zapisul lui Ion Buzug” 1609, DR: 13).

Rolul explicativ este întărit de folosirea unui ***adecă*** „narativ”, în contexte neapozitive, dar tot în poziție inițială:

(36) ***Adec(ă)*** *au vinit înnainte domnii mieli, și înnainte alor noștrii moldovinești boiari, a mari ș-a mici, sluga noastră Mihăilache Țopa, ficiorul lui Ionalco Țopei ce-au fost armaș, (...) și ne-au arătat un ispisoc de la cinstit răpousat părintili nostru ...* (AI: 417).

Situația se păstrează până la începutul secolului al XVIII-lea:

(37) ***Adică*** *eu stolnicul Gavril Brăescu scriu și mărturisesc cu aciastă a mea diiată pentru moșie ce am împreună cu soțul meu Soltane acum până suntem noi vii, am socotit și*

BDD-V2322 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:08:05 UTC)

am împărțit ca după moarte noastră să știi feciorii noștri, cari unde vor ține moșii ... (1701, DB: 7).

La începutul secolului al XIX-lea, îl regăsim încă atât ca incipit (38), cât și ca apozem (39). Ancorele identificate pentru această perioadă sunt extinse și pot consta în propoziții relative ce conțin, la rândul lor, ancore pentru noi apoziții (39):

(38) ***Adică*** *eu cel mai jos iscălit dau aciastă scrisoari a me la mâna surorii mele Anastasie ca după moarte me să rămâi partea mea di livadă și de vie surorii mele .....* (1814, DB: 31)

(39) *... las amândurora <u>câti sînt ale mele din zăstre me</u> ce am avut-o dela părinâii mei, <u>cât și</u> <u>cele ce le-am făcut eu dinpreună</u> **<u>cu soțul meu</u>**, Catrina, **adică** un pogon de vie ce esti pi moșiia mea răzășească strămoșească dimpreună cu livadă cu pomat i doă zăci și opt stuchi, doi boi mari ...* (1818, DB: 35–36).

Sub aspectul punctuației, contextele cu ***adică*** marchează apozițiile diferit: cu majusculă, pentru poziția inițială, preeminentă unei apoziții extinse (40), sau însoțit de virgulă și două puncte [,... :], ca în exemplul 41:

(40) *<u>Io Radul Voevode</u> boju milostiu gospodaru zemli Moldovscoi. **Adecă** domnia mea m-am milostivit și am dat și am miluit pre sluga noastră credincioasă Duca...* (DR: 91)

(41) *Drept aceia eu cel mai gios iscălit fiindcă sînt muritor și în toată vreme supus aceștii fără de vesti întâmplări, după cum m-am și făgăduit cinului care l-am primit asupra me, am socotit de nimine altul îndemnat ci numai cu ame bună voinâo, carele Dumnezău au suflat în inima me și am dat pre iubitilor mele surori Sofii, Ioanii, Gafiții și Teclii, toat ali meli statornici <u>acareturi</u> de noșii carili sînt aceste, **adică:** trii părți din moșii baștină părințască cu scrisorile lor, o moșie Măncenii sat întreg la ținutul Orheiului pe Vale Horodiștii...* (1792, DB: 23–24).

Trebuie menționat că prezența mai frecventă în interiorul enunțurilor a lui ***adică***, și nu la inițială ca până atunci, a fost identificată începând cu secolul al XVIII-lea. Pentru secolul al XIX-lea, se observă prezența contextelor în care apoziția introdusă de apozemul în discuție este despărțită sintactic de contextul ancorei, fiind gândită și redată grafic ca o propoziție independentă:

(42) *Eu Vasilie Coroiu pitor și eu Ilinca soția dumisali în lume viețuid întru întriagă minte și cugetare sufletului nostru, socotindu-ne cele de după trecire veacului vieții noastre, să cuvini să punim la cale pentru moștenitorii noștri, ca niște muritori ne știind ciasul și vreme săvârșirei noastre din lume aciastă, iată arătăm întreg gândul nostru și deplină voința noastră prin aciastă diiată anoastră ce am lăsat fiilor noștri acestora. **Adică** fiiului nostru Vasălie și fiiului nostru Gheorghie și fiicii noastre Zmarandii și fiicii noastre Profirii* (1813, DB: 28).

3.3. *Respectiv*

Respectiv se folosește adverbial începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, fiind consemnat la Nicolae Iorga: „ca și în epopee, zeii, aici sfinții, țin întruniri cerești, ***respectiv*** soboare" (DLR, s.v. *respectiv*). Semnificația sa „pentru cealaltă situație, pentru al

BDD-V2322 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:08:05 UTC)

doilea caz" se suprapune cu cea a adjectivului: „care se raportează la fiecare în particular, care privește pe fiecare în parte" – „Asocierea lui „că" cu unul dintre cele două adverbe în discuție, „cum", ***respectiv*** „când", este nepotrivită" (*ibid*.).

În presa actuală, există puține situații de utilizare, în care apozemul introduce o apoziție de expemplificare, caz în care poate fi substituit prin ***adică***, fără a se modifica semantic enunțul:

(43) *La sfârşitul anului 2014, sectorul industrie însuma 53.865 de întreprinderi,* ***respectiv*** *11,2% din totalul întreprinderilor active din domeniul economic* (Adevărul Economie – Afaceri, 19.11.2015)

(44) *Coordonatele de contact ale autorității,* ***respectiv****: denumirea, sediul, numerele de telefon, fax, adresa de e-mail şi adresa paginii de Internet* (http://www.oradea.ro).

La introducerea unor apoziții de particularizare, poate fi selectat pentru a exprima o a doua situație (45) sau ca alternativă la ***adică***, pentru evitarea unei cacofonii (46):

(45) *În stare de libertate, au fost trimişi („în judecată") inculpații Bianca Mădălina Eva şi Ioan Eva, fiică,* ***respectiv*** *nepot ai procurorului, cu privire la săvârşirea infracțiunii de mărturie mincinoasă* (http://www.evz.ro)

(46) *O delegaţie formată din membri ai Asociaţiei Astronomie Sirius (AAS) – Club UNESCO Bârlad a făcut primii paşi pentru legarea unui parteneriat în 2016 cu omologi de peste Prut,* ***respectiv*** *cu Liceul „Mihai Maricuc" şi Editura Lyceum Chişinău* (Adevărul. Ştiri Vaslui, 18.11.2015).

4. Situația celor trei apozeme în româna actuală

Optând pentru denumirea ***adverbe apozitive***, Viorel Hodiș consideră că valoarea sintactică de apoziție a unei unități sintactice este mai pregnant pusă în evidență și explicitată de adverbele ***anume*** și ***adică*** (1990: 64). Autorul selectează exemple-reper din texte beletristice[1] și rescrie aceste exemple afirmând: „Adeseori în locul lui *adică*, *anume*, în aceleași contexte și cu același rost – ca dovadă a sinonimiei lor – pot apărea (...) și alte adverbe sau locuțiuni adverbiale ca: *vasăzică, respectiv, bunăoară, p(r)e nume, altfel spus, într-un cuvânt, cu alte cuvinte, mai precis*, precum și altele" (*ibid*.).

Reproducem aceste exemple, indicând în partea stângă forma originală și în dreapta, forma rescrisă:

a. pecetea locului, ***adică*** a păcurii → pecetea locului, ***respectiv*** a păcurii
b. pare năucită, ***adică*** intimidată → pare năucită, ***altfel spus*** intimidată
c. bucuria de a lucra, de a crea, ***adică*** de a exista→ bucuria de a lucra, de a crea, ***vasăzică*** de a exista
d. se construiește imens, ***adică*** foarte mult → se construiește imens, ***cu alte cuvinte*** foarte mult
e. a zis să se procitească, ***adică*** să se asculte dascălul → a zis să se procitească, ***vasăzică*** să se asculte dascălul

[1] Preponderent beletristice: Cezar Petrescu, Augustin Buzura, Mircea Eliade, Ion Creangă, arhitect Budișteanu, dar și exemple construite chiar de Viorel Hodiș.

BDD-V2322 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:08:05 UTC)

f. muncește continuu, ***adică*** fără să facă pauze → muncește continuu, ***mai precis*** fără să facă pauză

g. cine conducea, ***anume*** Gavriliu, hotăra → cine conducea, ***pe nume*** Gavriliu, hotăra (*ibid*.).

Concluzia autorului este că: „Indiferent de unitățile sintactice în care apar, adverbele apozitive și locuțiunile lor au un statut facultativ, ele pot apărea sau pot lipsi, relația sintactică rămânând aceeași" (*ibid.*). Într-adevăr, relația sintactică rămâne neschimbată, dar apar modificări de ordin pragmasemantic și stilistic, după cum vom încerca să demonstrăm în continuare. În plus, nu toate tipurile de ancore acceptă introducerea cu anumite apozeme, unele exemple de la Hodiș având un caracter artificial sau greu de acceptat în uz (exemplele c, d, g).

În textele beletristice și de popularizare a istoriei pe care le-am investigat (v. Surse), am putut constata preferința unor autori pentru anumite mărci apozitive: ***adică***, la George Călinescu, în *Bietul Ioanide*, și la Camil Petrescu, în *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, în defavoarea lui ***(și) anume*** și ***respectiv***, care nu apar deloc, sau a lui ***și anume/anume că***, la Neagu Djuvara, în *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri*. Cel mai frecvent, George Călinescu îl folosește pe ***adică*** în scopul revizuirii (47 și 48) și doar ocazional cu funcția de autocorectare, în vorbire directă (49):

(47) *Femeile pictate în maniera lui Mirea sau a lui Stoenescu, **adică** cu o mare uşurinţă a pensulei, dar totdeodată cu o anume veleitate rembrandtiană, semănau una cu alta .....* (BI: 11)

(48) *Fabrice del Dongo era mândru de a fi Fabrice, eu sunt fericit de a face parte din decuria şi centuria mea şi a gusta din plin viaţa, **adică** pericolele ei ....* (BI: 78)

(49) *Am urmat liceul, secţia reală, apoi m-am înscris la Facultatea de ştiinţe, deoarece am căzut la examenul de admitere la Politehnică, neavând timp să mă prepar. **Adică**, de fapt, n-am căzut, m-am retras, neavând încredere în mine* (BI: 109).

Exemplele identificate la Neagu Djuvara trădează opțiuni stilistice ferme: apelări prin ***și anume*** (50, 51) și explicații introduse prin ***anume că*** (52, 53):

(50) *Să trecem peste primii voievozi, pentru a ajunge la un voievod mare,oarecum contemporan cu Mircea cel Bătrîn, **şi anume** Alexandru cel Bun* (SI: 81)

(51) *Europa este indignată de aceste masacre, dar nu reacţionează decât o singură ţară, care avea întotdeauna interesul să intervină în Balcani luînd ca pretext aceste revolte, **şi anume** Rusia, în primăvara lui 1877* (SI: 184)

(52) *Celebra miniatură din Chronicum pictum a fost la originea unei greşite interpretări de care n-a scăpat nici Iorga, **anume că** oastea primilor noştri voievozi era formată doar din ţărani înarmaţi cu săgeţi şi că, la curtea domnească, portul şi moravurile trebuie să fi fost rustice* (SI: 53)

(53) *Se cuvine aici să reamintesc un eveniment important din istoria romană, din ultimele veacuri ala imperiului, **anume că**, din anul 395 încolo, împărăţia a fost împărţită în două, cu doi împăraţi şi două capitale: Roma şi Constantinopol, ceea ce a avut consecinţe incalculabile pe care le mai simţim şi azi* (SI: 33).

La apozițiile introduse prin ***adică***, este interesant de observat că același autor alege să le marcheze diferit prin punctuație, ca în cazul lui Camil Petrescu, care optează pentru virgulă

BDD-V2322 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:08:05 UTC)

[, ...], linii de pauză [- ...-], două puncte [:] sau linie de pauză și virgulă [- ....,]. Aceste variații indică formulări parantetice, explicative, prin care autorul se adresează direct cititorului, ce pot fi omise fără a modifica semantic enunțul. Acest tip de apoziție permite redarea ca propoziție de sine stătătoare (58):

(54) *După socotelile Marelui stat-major român din 1916 – **adică** din timpul bătăliei de la Verdun – duşmanul care venea la atac avea să calce, din nebăgare de seamă, în aceste gropi şi să se împungă în ţepi, fie în talpă, fie în spate* (UN: 34)

(55) *Spinoza, încă mai raţionalist decît ceilalţi, ajungea la concluzia că sigură e substanţa, adică Dumnezeu, şi tot ce există nu sunt decât moduri şi forme ale substanţei* (UN: 72)

(56) *... Leibniz, tot pe calea raţiunii, găsea că absolut certă e existenţa substanţei active, a monadelor **adică**, un fel de mici suflete din care ar fi făcută lumea* (UN: 89)

(57) *El i-a împăcat pe cei două mii de ani de raţionalism – **adică** de împăcat nu i-a împăcat, dar a găsit calea adevărată cu empirismul ştiinţific al englezilor* (UN: 123)

(58) *Cu o lună înainte însă, anunţă pe Caruso că renunţă la concert, plăteşte despăgubirea şi dă de ştire la gazetă că nemaiavând loc concertul din ziua cutare, persoanele care au cumpărat bilete sunt rugate să se prezinte la agenţie să li se restituie banii. **Adică** atât cât era scris pe bilet. Restul l-au băgat ei doi în buzunar* (UN: 211).

Marcarea prin virgule este rezervată apoziției simple, cu ancoră constituită din nominale, fără modificatori, de cele mai multe ori. În același timp, relația apoziției cu ancora este mai complexă sub raport semantic/referențial, constând în metonimii de tipul *pars pro toto* (ca în apozițiile rezumative de la (59) și (60) sau într-o falsă glosare/explicitare a termenului *repaus* (60):

(59) *Deasupra e un mare platou cu şoseaua şi alte sate. **Adică**, exact, e ţara obişnuită, că Săsăuşul era căzut în albia râpoasă* (UN: 112)

(60) *Să tot fie miezul nopţii ... mergem parcă de o veşnicie. De repaos nici vorbă nu poate fi ... **Adică** nimeni nu se poate aşeza... căci de stat în picioare, în loc, stăm la nesfîrşit* (UN: 204)

(61) *I-am scris că-i las absolut tot ce e în casă, de la obiecte de preţ la cărţi... de la lucruri personale, la amintiri. **Adică** tot trecutul* (UN: 143).

Contextele pe care le-am identificat recent în mediul online (presă scrisă, forumuri, lucrări științifice, v. Surse), indică o utilizare mult mai frecventă a lui *adică*, în comparație cu *anume*, care introduce extrem de puține apoziții, majoritatea apelative:

(62) *Despre detox, **anume** despre Detox Delivery – doar de bine* (http://doinacernavca.eu/2015/04/24/)

(63) *Doi din părinţi s-au rugat lui Dumnezeu, ca să-i încredinţeze pe ei, la care măsură au ajuns. Şi le-au venit lor glas zicând: în cutare sat al Egiptului este un mirean **anume** Evharist şi femeia lui se numeşte Maria* (pateric.ro)

(64) *Familia Băsescu tocmai ne-a dat o lecție despre ce înțelege prin „respectul pentru independența justiției”. De această dată, în rolul principal a fost fratele mai mic, totuși membru de bază al clanului prezidențial, **anume** Mircea Băsescu* (http://www.tariceanu.ro).

BDD-V2322 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:08:05 UTC)

În două situații, ancora sau apoziția sunt propoziții relative, apozemul marcând aici o focalizare:

(65) *În loc ca episcopii noștri să se gândească la cateheza ortodoxa a turmei încredințate de Hristos, la secularizarea profundă pe care o suferă turma duhovnicească, la misiunea în lume pe care trebuie să o aibă, la aducerea la Hristos a eterodocșilor și păgânilor, ei se preocupă cu o problemă „foarte importantă", **anume**: Cine să fie primul în diptice?* (https://ortodoxiacatholica.wordpress.com/tag/anume/)

(66) *Dl Unteanu ne explică că PNL vizează electoratul extremei drepte. Interesant ... Ceea ce n-au reușit fsn-iștii, **anume** distrugerea celui mai important partid burghez din România antebelică, vor reuși „liberalii"...* (comentariu Remus Octavian Mocanu, 14.04.2016, http://m.adevarul.ro/international/europa).

Contextele care provin din publicațiile online din Republica Moldova nu conțin apozemul ***și anume***, putând indica un stadiu anterior pragmaticalizării la ***și anume***:

(67) *„Oamenilor de aici le-a fost caracteristic întodeauna curajul, dârzenia. **Anume** oamenii din Criuleni au luptat pentru integritatea țării. În aceste locuri, oamenilor de aici le-a fost caracteristic calități de curaj. **Anume** oamenii de aici au luptat pentru integritate",* a vorbit Nicolae Timofti la inaugurare (http://www.kankan.md);

(68) *Ministrul Agriculturii și Industriei Alimentare, Vasile Bumacov are acum o misiune dificilă. **Anume** el, inginer de meserie, și-a asumat misiunea de a transpune în viață ideea cu cea mai mare plăcintă cu mere din lume* (http://www.google.ro/search?q=anume+el&num).

Mai numeroase sunt exemplele românești de presă cu ***și anume***, utilizat pentru a introduce un cuvânt generic (*o întrebare, o dilemă, o problemă*) și pentru a marca intervenția locutorului. Deși scrise, contextele identificate țin de vorbirea familiară și de adresarea directă:

(69) *Vă salut am și eu o întrebare și **anume** injectoarele după ford focus 2 1,6 tdci 109 cp sunt aceleași cu cele după peugeot?* (http://www.4tuning.ro/help/masiniford)

(70) *Mămici, eu am o dilemă: **și anume** cum îi vor îmbrăca pe nou născuți la maternitate având în vedere că eu stau pe litoral, unde azi sunt 30 de grade și se face plaja, te topești pe stradă, iar mâine plouă* (http://www.sarcinapesaptamani.ro/forum-discutii/q=63644)

(71) *Am o problemă foarte supărătoare .... **și anume** senzația de balonare continuă, deși încerc să mănânc cât mai natural și să beau ceaiuri, senzaâia nu dispare* (http://www.emedonline.ro/cuprins/xfaq/faq.php?faqid=62).

Contextele cu doi marcatori apozitivi pentru o apoziție de caracterizare: ***și anume*** întărit metalingvistic prin ***faptul că*** sunt rezultatul unor opțiuni sintactice mai puțin obișnuite, la limita corectitudii gramaticale:

(72) *Este o veste bună care completează ceea ce am primit ieri de la Eurostat, **și anume**, România, țara cu cea mai mare creștere economică din toate cele 28 de țări ale UE, și de asemenea de la INS, **faptul că** pe primul trimestru investițiile străine directe au crescut cu 30%, cu o treime, față de anul trecut* (http://economie.hotnews.ro/stiri-finante_banci).

BDD-V2322 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:08:05 UTC)

Nerespectarea adiacenței între ancoră și apoziție, prin includerea apoziției după o serie mai lungă de modificatori, precum și dezvoltarea ancorelor, care nu mai constau în nominale simple, par să fi impus întărirea cu ***și*** a adverbului:

(73) *Preşedintele PSD, Liviu Dragnea, s-a declarat, luni, contrariat de unul dintre obiectivele programului de guvernare depus la Parlament de Dacian Cioloş, **şi anume** modificarea legislaţiei electorale* (Adevărul, News – Politică, 16.11.2015).

În exemplul următor, intervertirea ancorei cu apoziția este imposibilă cu păstrarea apozemului, deoarece relativa are un caracter parantetic, nu conține informație esențială și nu poate deveni apoziția unui nominal cu modificator, care are o referință bine definită:

(74) *Pompierii suceveni au făcut verificări la Baza de odihnă şi tratament Gheorghiţeni, de la Dorna Arini, ocazie cu care au constatat ceea ce se ştia deja, **şi anume** că acest complex monahal nu are avize de funcţionare de la ISU Suceava, pentru hotelul şi baza de tratament balnear, astfel că cele două clădiri au fost închise.* (Adevărul, Știri, Suceava, 13. 11. 2015)
→ * .... *au constatat că acest complex nu are avize, **și anume** ceea ce se știa deja*
.... *au constatat că acest complex nu are avize, ceea ce se știa deja.*

La echivalarea a două nominale, atunci când ancora este formată dintr-un nominal cu modificator, apoziția introdusă prin ***și anume*** pare emfatică sau neliterară:

(75) *Premierul Victor Ponta a declarat în această seară la Antena 3 că, din punct de vedere politic, oriunde în Europa, un preşedinte al cărui membru de familie este implicat într-un astfel de caz are la dispoziție o decizie politică corectă, **și anume** demisia* (http://www.realitatea.net/ponta--despre-basescu).

Adică se folosește pentru caracterizare (76), glosare (77), aproximări numerice/ cantitative (78), autocorectare (79), exemplificare (80) și foarte rar pentru identificare (81):

(76) *În grădina cu trandafiri carnivori e un nou grădinar: Liviu Dragnea. Ponta pierde PSD, care se întoarce la sistemul voievodatelor locale. Omul ales e un „bun organizator”, după cum spune Iliescu, **adică** știe cum să aducă lumea la vot cu acadeaua, plasa și promisiunea* (http://lucianmindruta.com/2015/07/22/habemus-tatucus-adica-e-sef-nou-la-psd/);
(77) *În Chicago există așa-zisele Eco Gym, **adică** săli de sport care folosesc aparatele de fitness pentru a produce energie electrică* (http://casastiti.ro/chicago);
(78) *Deşi în România avem în total 18.799 de şcoli în sistemul preuniversitar de stat, doar 4.074 dintre ele sunt obligate prin lege să aibă autorizație, **adică** 21,7%* (Adevărul, News – Eveniment, 12.11.2005);
(79) *Istoria se repetă, dar niciodată ea nu se poate repeta în aceeaşi formă. În anul 1989, prilejul şi pretextul declanşării evenimentelor, **adică** a revoluţiei ....* (Adevărul, News – Eveniment, 05.11. 2015);
(80) *Ministerul Afacerilor Interne şi-a retras cererea depusă pe circuitul guvernamental de a prelua în administrare clădirile confiscate lui Dan Voiculescu, **adică** sediile Grivco, Intact şi ale televiziunilor Antena 1 şi Antena 3, au declarat surse guvernamentale pentru HotNews.ro* (Adevărul, News – Eveniment, 09. 11. 2015);

BDD-V2322 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:08:05 UTC)

(81) *În următoarele trei luni, europenii vor fi martorii fragmentării politice şi chiar teritoriale, scrie Stratfor într-o analiză privind previziunile pentru sfârşitul de an, specificând că România se va confrunta cu disensiuni politice interne care însă nu vor afecta linia externă pe care o urmează ţara,* ***adică*** *apropierea de NATO şi SUA* (Adevărul, Internaţional – Europa, 15.10.2015).

Situația lui ***respectiv*** tinde să se modifice sub influența limbii engleze, în prezent înregistrându-se o frecvență mai mare a contextelor neapozitive, în care adverbul introduce o serie de atribute aplicabile fiecărei entități dintre cele două menționate anterior:

(82) *Preşedintele Klaus Iohannis a semnat marţi decretele privind acreditarea lui Mihnea Motoc şi Viorel Moşanu în calitatea de ambasadori extraordinari şi plenipotenţiari ai României în Regatul Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord,* ***respectiv*** *Republica Belarus, informează Administraţia Prezidenţială*
(http://www.agerpres.ro/politica/2015/08/11/).

În titluri de presă, poate contribui la rescrierea simplificată a unor contexte mai ample, după cum o demonstrează titlul de presă de mai jos și paragraful explicativ care îl însoțește:

(83) *DNA: Urdăreanu şi Nichita, reţinuţi pentru dare, respectiv luare de mită → Direcţia Naţională Anticorupţie informează că procurorii DNA i-au reţinut joi seara pe Tiberiu Urdăreanu, preşedinte al grupului de firme UTI, pentru dare de mită, şi pe Gheorghe Nichita, primar al municipiului Iaşi, pentru luare de mită, urmând a fi prezentaţi vineri Tribunalului Bucureşti ....* (//jurnalul.ro/stiri/observator).

5. Concluzii

Selectarea mărcilor apozitive se face în funcție de caracteristicile morfosintactice ale ancorei, de intențiile de comunicare ale emițătorului, de tipologia textelor în care se folosesc și de registrul stilistic. În același timp, a fost pusă în evidență utilizarea idiosincratică a unor mărci apozitive și marcarea grafică diferită la anumiți autori, aspecte ce indică o strânsă corelare cu atitudinile, cunoașterea factuală și credințele utilizatorului.

Adică se combină cu apoziții extrem de diverse, nu doar cu nominale, permite dislocarea apoziției de contextul ancorei, dezvoltând chiar o formă de autonomie semantico-sintactică, în timp ce ***anume*** tinde să conserve funcția de apelare și relația de adiacență dintre două nominale (ancora și apoziția). Prin ***anume*** are loc o identificare referențială exactă, în strânsă legătură cu sensul etimologic „pre nume, cu numele", în timp ce ***adică*** introduce apoziții complexe sub aspect morfosintactic, cu rol de explicare, argumentare, glosare terminologică și de neologisme, aproximare etc. Ipoteza noastră este că ***și anume*** s-a dezvoltat odată cu evoluția sintactică a limbii, pentru a se atașa unei apoziții extinse, mai complexe sub raport morfosintactic, nu doar nominalelor simple, cum era cazul inițial, cu dezvoltarea de funcții suplimentare celei de apelare, pentru care se specializase între secolele al XVI-lea și al XIX-lea.

BDD-V2322 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:08:05 UTC)

SURSE

Adevărul – adevarul.ro

AI – *Documente românești din secolul al XVII-lea,* extras din *Anuarul Institutului de istorie și Arheologie „A.D. Xenopol”*, 26/1, 1980, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”.

BI – George Călinescu, *Bietul Ioanide,* București, Cartea Românească, 1970.

Candrea, I. Aurel, Gh. Adamescu, 2010 [1931], *Dicționar enciclopedic ilustrat*, ediție anastatică, București, Editura Saeculum I.O.

Coresi – Coresi, *Evanghelie cu învățătură*, în Ion Gheție (coord.), *Texte românești din secolul al XVI-lea*, București, Editura Academiei, 1982.

DA – *Dicționarul limbii române*, tomul 1 (A-B), Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, București, Editura Academiei Române, 2010.

DLR – *Dicționarul limbii române*, tomul 13 (R), Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu iordan – Al. Rosetti”, București, Editura Academiei Române, 2010.

DB – *Documente basarabene III. Testamente și danii (1672-1858)*, Chișinău, Tipografia Eparhială „Cartea Românească”, 1929.

Dosoftei – Dosoftei, *Viața și petrecerea svinților*, în Laura Manea, *Dosoftei, Viaţa şi petrecerea sfinţilor – studiu lingvistic partea 1,* Iași, Editura Universității „A.I. Cuza”, 2006.

DR – *Documente românești reproduse după originale sau după fotografii*, partea 1, tomul 1, fascicola 1 (1576-1629), București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1907.

EMR – Bogdan Petriceicu Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae*, București, Stabilimentul Grafic Socec & Teclu, 1887.

Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei de când s-au descălecat țara și de cursul anilor și de viața domnilor care scrie de la Dragoș până la Aron-vodă,* în *Letopisețul Țării Moldovei: Cronici*, Chișinău, Editura Hyperion, 1990.

HotNews – HotNews. Ro

Ion Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei*, în *Letopisețul Țării Moldovei: Cronici*, Chișinău, Editura Hyperion, 1990.

LB – *Lettres roumaines de Bistritza, 1926*, ed. Al. Rosetti, București, 1926.

Miron Costin, *Letopisețul Țării Moldovei de la Aron vodă încoace* în *Letopisețul Țării Moldovei: Cronici*, Chișinău, Editura Hyperion, 1990.

Palia – *Palia de la Orăștie (1881-1582)*, ed. îngrijită de Viorica Pamfil, București, Editura Academiei, 1968.

Șăineanu – Lazăr Șăineanu, *Dicționarul universal al limbii române* 1859- 1934, ediție revăzută și adăugită, Iași, Mydo Center, 1997.

Scriban – Scriban, Augustin, 2013 [1939], *Dicționarul limbii românești*, ediție anastatică, București, Editura Saeculum I.O.

SI – Neagu Djuvara, *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri,* București, Humanitas, 2008.

UN – Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, București, Minerva, 1975.

BIBLIOGRAFIE

Blakemore, Diane, 1996, „Are appositive markers discourse markers?”, *Journal of Linguistics*, 32, p. 325–347.

Diaconescu, Ion, 1995, *Sintaxa limbii române*, București, Editura Enciclopedică.

Dimitriu, Corneliu, 2002, *Tratat de gramatică a limbii române, vol. II, Sintaxa*, Iaşi, Editura Institutul European.

BDD-V2322 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:08:05 UTC)

Dragoș, Elena, 1995, *Elemente de sintaxă istorică românească*, București, Editura Didactică și Pedagogică.
Forăscu, Narcisa (coord.), 2001, *Dificultăți gramaticale ale limbii române*, București, Editura Universităţii din Bucureşti.
Frâncu, Constantin, 2009, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Iași, Casa Editorială Demiurg.
GALR – *Gramatica limbii române*. *Enunțul,* vol. 2, București, Editura Academiei, 2005.
GBLR – *Gramatica de bază a limbii române*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2010.
Hodiș, Viorel, 1990, *Apoziția și propoziția apozitivă*, București, Editura Științifică.
Iordan, Iorgu, Vladimir Robu, 1978, *Limba română contemporană*, București, Editura Didactică și Pedagogică.
Manea, Laura, 2006, *Dosoftei, Viața și petrecerea svinților – studiu lingvistic partea 1*, Iași, Editura Universității „A.I. Cuza".
Meyer, Charles F., 1992, *Apposition in contemporary English*, Cambridge, Cambridge University Press.
Nevanlinna Saara, Pahta Päivi, 1997, „Middle English nonrestrictive expository apposition with explicit marker", în Jacek Fisiak (ed.), *Middle English Linguistics*, Berlin-New York, Mouton de Gruyer, p. 373-402.
Päivi, Pahta, Saara Nevanlinna, 1997, „Re-phrasing Early English: the use of expository apposition with an explicit marker from 1350 to 1710", în Matti Rissanen (ed.), *English in Transition: corpus-based studies in linguistic variation and genre styles*, Berlin-New York, Mouton de Gruyter, p. 121-184.
Pîrvuleț, Georgiana Roxana, 2016, *Structuri nominale apozitive în limba română veche (secolele al XVI-lea și al XVIII-lea)*, teză de doctorat (coord. prof. dr. Rodica Zafiu), Universitatea din București, Facultatea de Litere.
Rosetti, Al., 1986, *Istoria limbii române*, București, Editura Academiei.
SLR – Avram, Mioara (coord.), 2007, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea–al XVIII-lea*, București, Editua Academiei.
Stan, Camelia, 2010, „Elemente de sintaxă diacronică. Adverbul *anume* în româna veche", în Rodica Zafiu *et al* (ed.), *Limba română: controverse, delimitări, noi ipoteze. Actele celui de-al 9-lea colocviu al Catedrei de limba română (4-5 decembrie 2009)*, București, Editura Universității din București, p. 161-167.
Uță Bărbulescu, Oana, Mihaela Constantinescu, Gabriela Stoica, 2008 „Observații asupra dispozițiilor testamentare din secolul al XVII-lea", în Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Limba română: dinamica limbii, dinamica interpretării*, București, Editura Universităţii din Bucureşti, p. 745–757.
Zamfir, Dana-Mihaela, 2015, „Adverbul *adică* în cursul istoriei limbii române. Schimbări semantice și relații sinonimice. Modificări fonetice și amplificări expresive", în *Caietele Sextil Pușcariu*, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza", p. 183-208.

PRAGMATIC AND SEMANTIC NOTES ON THE APPOSITIVE MARKERS *(ȘI) ANUME, ADICĂ, RESPECTIV*

(*Abstract*)

The article focuses on the selection of the Romanian appositive markers (*și) anume, adică, respectiv* in relation with the semantic and morphosyntactic characteristics of the contexts in which the markers appear. We have concentrated on the use of these appositive markers in different types of texts from old to present-day Romanian in an attempt to track down the development of appositive constructions containing these appositive markers.

BDD-V2322 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:08:05 UTC)